

ainsi que sur leur degré d'imprécision. Certes, tout en isolant convenablement ces derniers, qui s'inscrivaient dans une logique stratégique, des crimes nazis, il n'en reste pas moins, au bout du compte, une donnée tragique : environ 90 % des 2.500 victimes civiles comptabilisées résultaient de combats confus dans des conditions climatiquement difficiles... ou de 'dégâts collatéraux' infligés par des soldats alliés.

Cela aurait mérité à tout le moins quelques réflexions sur la place des populations soumises à la technologie guerrière, avec ses dysfonctionnements et ses errances. Pour une autre fois, peut-être...

Alain Colignon

III. Koloniale geschiedenis / Histoire coloniale

FRANS BUELENS
«Congo 1885-1960. Een financieel-economische
geschiedenis»
Berchem, EPO, 2007, 671 p.

Aan de historische amnesie betreffende het Belgische koloniale verleden is de laatste jaren gelukkig een einde gekomen. Vanuit diverse invalshoeken worden de Belgische actie in Centraal Afrika en haar diverse effecten nu eindelijk in kaart gebracht. Met dit lijvige boek heropent Frans Buelens, onderzoeker aan de Universiteit Antwerpen (UA, Studiecentrum voor Onderneming en Beurs – SCOB), het complexe dossier van de aanwezigheid van de Belgische bedrijven in Congo. Hij is bijzonder goed geplaatst om dat te

doen. Onder meer dankzij de overname en de ontsluiting van de beursarchieven van Antwerpen en Brussel heeft de UA de afgelopen jaren intens studiewerk verricht rond de Belgische bedrijfswereld van de vorige eeuwen. Buelens brengt hier één belangrijk segment van de nationale ondernemingsactiviteit voor het voetlicht : de koloniale vennootschappen.

Tot nog toe moest de geïnteresseerde onderzoeker genoeg nemen met oude én verouderde werken als die van Louis Delmotte, *De Belgische koloniale holdings* (Leuven, 1946) en Pierre Joye & Rosine Lewin, *Les trusts au Congo* (Brussel, 1961). Dit laatste werkje, geschreven door twee communistische journalisten, was bovendien bedoeld als een aanklacht tegen de almacht van het grootkapitaal in de (toen al voormalige) kolonie. Daarom werd het door velen ook met argwaan of zelfs misprijzen behandeld. Eigenlijk ten onrechte, want beide schrijvers produceerden een goed gedocumenteerd overzicht, dat indertijd diensten heeft bewezen.

Deze werken worden nu echter helemaal vervangen door de publicatie van Frans Buelens. Zowat op het model van de *Morphologie des groupes financiers* en van de latere gelijkaardige werken van het CRISP, biedt hij een gedetailleerd overzicht van de verschillende Belgische bedrijven die in Congo actief waren. Verdeeld over twee periodes (1885-1914 en 1914-1960, resp. p. 101-228 en 335-550) geeft hij, bedrijf per bedrijf en gegroepeerd per sector, een gedetailleerde historiek, met aanduiding van de structuur en de evolutie van het kapitaal, het aandeelhouderschap, de beurskoersen en rendementen. Telkens

worden ook de bedrijfsleiders vermeld, met uitgebreide biografische gegevens in voetnoot. Zo worden ook de persoonlijke netwerken binnen de koloniale economische wereld duidelijk. Deze laatste werd immers gekenmerkt door een aanzienlijke graad van vervlechting zowel binnen als buiten de private sector. De koloniale bedrijfswereld was gedomineerd door enkele kapitaalgroepen, die het gros van de economische activiteit in de kolonie voor hun rekening namen.

Na het overzicht per bedrijf geeft de auteur bijgevolg een korte synthese per koloniale holding (p. 550-580). Dit secure en betrouwbare panorama van de koloniale bedrijfswereld wordt voorafgegaan door twee syntheses van de algemene geschiedenis van het koloniale Congo (p. 25-99 en 229-333). Gezien de aard van het onderwerp ligt de klemtoon hier uiteraard hoofdzakelijk op de economische aspecten. In het laatste – en m.i. het meest vernieuwende – onderdeel van zijn boek (p. 581-604) bestudeert Buelens de rendementen en de winstgevendheid van de koloniale vennootschappen.

Dit laatste onderwerp kan benaderd worden via twee invalshoeken. Ten eerste kan men de nettowinst tegenover het eigen vermogen nagaan. Ten tweede kan men zich toespitsen op de evolutie van de beurskoersen van de aandelen (hoe evolueert een bepaalde investering in titels van beursgenoteerde bedrijven?). Wat de eerste invalshoek betreft, brengt de auteur enkel de berekeningen van wijlen de economist André Huybrechts in herinnering. Dank zij de database van de voornoemde SCOB (opgebouwd vertrekkende van de koerslijsten), gaat

Frans Buelens immers vooral in op de tweede invalshoek. Zijn conclusie is bijzonder duidelijk: de beleggingen in koloniale bedrijven kenden, globaal gezien, een hogere return dan die in binnenlandse ondernemingen. Beleggers in Congolese aandelen deden doorgaans gouden zaken. Om het in Buelens' woorden zelf te zeggen: "De Congolese economie vormde een goudmijn voor investeerders" (p. 599). Dat belette natuurlijk niet dat individuele (*would be*) beleggers of beurspeculanten in bepaalde omstandigheden (bijvoorbeeld bij beursomslag) duchtig hun broek konden scheuren aan de *valeurs congolaises*. Dit doet echter niets af aan het algemene beeld, dat hier cijfermatig hard wordt gemaakt.

Frans Buelens' werk steunt op een heel uitgebreide bibliografie, zowel van eigentijdse werken als van recente wetenschappelijke studies. Zijn bronnenmateriaal is uitsluitend van gepubliceerde aard, meer bepaald de *Recueil financier* en het *Belgisch Staatsblad*, naast de dossiers per bedrijf, afkomstig uit de voormelde beursarchieven. Doelbewust heeft de auteur afgezien van archiefonderzoek: dergelijke enquête zou de publicatie van dit werk met jaren hebben uitgesteld. Historici die zich willen toeleggen op de koloniale economische geschiedenis hoeven dus niet ontmoedigd te zijn door Buelens' *magnum opus*. Integendeel: vertrekkende van en gewapend met zijn onderzoek kunnen ze nu de rijke bedrijfsarchieven induiken die (voornamelijk) bewaard zijn op het Algemeen Rijksarchief. De strategieën, de interne conflicten, het personeelsbeleid, de afhandeling van de exploitatie ter plaatse, en dergelijke meer – al die aspecten van de Belgische

bedrijfsvoering in de kolonie wachten nog steeds op hun geschiedschrijver. Met deze publicatie hoeven de toekomstige vorsers alvast geen tijd en moeite meer te investeren in het bijeenbrengen van een aantal basisgegevens : Buelens heeft dat voor hen allemaal gedaan. Dank zij zijn geduldig puzzel- en graafwerk zal het “rendement” van de koloniale geschiedschrijving in de komende jaren ook hoger komen te liggen...

Guy Vanthemsche

PATRICK & JEAN-NOËL LEFÈVRE
«**Les militaires belges et le Rwanda 1916-2006**»
Brussel, Racine, 2006, 24 p.

Wie meer wil weten over Belgische militairen in Rwanda van 1916 tot vandaag kan zich voortaan wenden tot het werk van historici Patrick en Jean-Noël Lefèvre. Patrick Lefèvre, tot voor kort hoofdconservator van het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis en verbonden aan de ULB, is vandaag algemeen directeur van de Koninklijke Bibliotheek van België. Zijn zoon Jean-Noël schreef zijn licentiaatsverhandeling over Belgische militairen in Rwanda in de jaren 1959-1963. Het is duidelijk naar aanleiding van deze verhandeling dat het boek werd geschreven. De periode van de dekolonisatie wordt met vier van de zeven hoofdstukken een centrale rol toebedeeld en is volgens de auteurs van doorslaggevend belang om de gebeurtenissen van de jaren 1990 te begrijpen. De waarde van het boek voor een wetenschappelijk publiek wordt danig beperkt door het ontbreken van secundaire literatuur in voetnoten.

Merkwaardig genoeg zijn de voetnoten bijna uitsluitend voorbehouden aan primaire bronverwijzingen en moeten de lezers het voor de rest doen met een bibliografie achteraan.

Het boek is chronologisch opgebouwd en begint met de Eerste Wereldoorlog, wanneer Belgische militairen voor het eerst een rol speelden in Rwanda, met name in de instandhouding van het Tutsi bewind. Daarna volgen de vier hoofdstukken over de periode van de dekolonisatie, meer bepaald over de Hutu revolutie in 1959, de onafhankelijkheid van Congo in 1960, de aanloop naar de onafhankelijkheid van 1962 en de onafhankelijkheid zelf, met de afrikanisering van het Rwandese leger en het vertrek van het Belgische militaire kader. Het voorlaatste hoofdstuk gaat over de gebeurtenissen van de vroege jaren 1990 tot en met de terugkeer van de Belgische militairen ten tijde van de genocide in 1994. Terwijl het laatste hoofdstuk volledig gewijd is aan de nasleep van de moord op de tien Belgische paracommando's in de jaren 1995 tot 2006, wordt in de uiterst beknopte conclusie een vergelijking getrokken tussen de jaren 1960 en de jaren 1990 – de periode van de Eerste Wereldoorlog is blijkbaar niet meer van tel.

Al vanaf de eerste bladzijde blijkt dat dit een boek is met een missie. De Lefèvres wijzen terecht op het belang van een historisch perspectief om de rol van het Belgisch leger in de dramatische gebeurtenissen van de jaren 1990 te kunnen begrijpen. Ze willen de beschuldigende toon van vele andere werken overstijgen, maar maken daarbij de fout om bij tijden in het andere uiterste te vervallen. Het feit dat het boek opgedragen